

Διεθνές Συμπόσιο Πολιτιστικής & Περιβαλλοντικής

Κληρονομιάς και Τοπίου

«Καβομαλιάς: Από το Ομηρικό στο Σύγχρονο Τοπίο»

στη μνήμη του καπετάν-Βασίλη Κωνσταντακόπουλου (Costamare)

Σάββατο 30 Απριλίου - Κυριακή 1 Μαΐου 2011

Συνεδριακό Κέντρο «Πέτρα», Μονεμβασία Λακωνίας

Διοργάνωση:

Σύνδεσμος Βελανιδιωτών «Η Μυρτιδιώτισσα»

Κέντρο Σπαρτιατικών και Πελοποννησιακών Σπουδών (CSPS), Πανεπιστήμιο του
Nottingham

Δήμος Μονεμβασίας

σε συνεργασία με

το Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη

& το Μεσογειακό Ινστιτούτο για τη Φύση και τον Άνθρωπο (Med-INA)

υπό την αιγίδα της

Περιφέρειας Πελοποννήσου

Υπεύθυνοι διοργάνωσης:

Παναγιώτης Τριπόντικας, Πρόεδρος Συνδέσμου Βελανιδιωτών «Η Μυρτιδιώτισσα».

Δρ. Χρυσάνθη Γάλλου, Αρχαιολόγος-Ερευνήτρια, Κέντρο Σπαρτιατικών &
Πελοποννησιακών Σπουδών, Πανεπιστήμιο του Nottingham

Σκοπός Διεθνούς Συμποσίου

Οι διοργανωτές του Συμποσίου φιλοδοξούν να φέρουν -για πρώτη φορά- επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων (αρχαιολόγους, ιστορικούς, λαογράφους, γεωλόγους, κλπ), τοπικούς φορείς, εκπροσώπους κυβερνητικών οργανισμών, και μέλη μη-κυβερνητικών οργανώσεων, σε ανοιχτό διάλογο σχετικά με την προστασία, προώθηση και ανάδειξη του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού τοπίου αυτής της ιδιαίτερα σημαντικής περιοχής της Πελοποννήσου. Μετά το πέρας των ανακοινώσεων, οι σύνεδροι θα καταλήξουν σε κοινή Διακήρυξη για την ανάδειξη και προστασία του Κάβου Μαλέα.

Η θεματική του Συμποσίου είναι ευρεία και αφορά

- 1.** την ιστορία και την αρχαιολογία της περιοχής του Μαλέα με ανακοινώσεις σχετικές με
 - α.** την Ομηρική παράδοση και στην αρχαία και σύγχρονη ελληνική γραμματεία και τέχνη
 - β.** προγονικά τοπία όπως τη βυθισμένη προϊστορική πολιτεία στο Παυλοπέτρι
 - γ.** την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής και προτάσεις προστασίας, ανάπτυξης και προώθησης
 - δ.** την σύγχρονη ιστορία της περιοχής
 - ε.** τον Φάρο του Καβομαλιά ως διατηρητέο ιστορικό μνημείο (το έργο αναστύλωσης και ανάδειξης του Φάρου και της σημασίας του για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας)
- 2.** την περιβαλλοντική κληρονομιά του Κάβου Μαλέα με ανακοινώσεις που αφορούν
 - α.** στη χλωρίδα και πανίδα της περιοχής
 - β.** στην προστασία και ανάδειξη του θαλάσσιου πλούτου του Καβομαλιά
 - γ.** στην προστασία και ανάδειξη του «Απολιθωμένου Δάσους» στον Άγιο Νικόλαο Βοιών
 - δ.** στον σπηλαιολογικό πλούτο της περιοχής
- 3.** την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο και τις προοπτικές για την προστασία και ανάδειξη των Ελληνικών τοπίων και του τοπίου του Καβομαλιά.

Σύντομο ιστορικό του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού τοπίου του Κάβου Μαλέα

Το Ακρωτήριο του Μαλέα (Άκρα Μαλέα, Καβομαλιάς ή Ακρωτήρι του Αγίου Αγγέλου) αποτελεί το νοτιο-ανατολικότερο ακρωτήριο της Ευρώπης και ένα από τα σημαντικότερα περάσματα της ανατολικής Μεσογείου. Απόκρημνο και αφιλόξενο υψώνεται 600 μέτρα πάνω από τη θάλασσα. Ο εξαιρετικά δύσκολος περίπλους και οι συχνές εναλλαγές των ανέμων το έχουν καταστήσει ένα από τα επικινδυνότερα ακρωτήρια της ανατολικής Μεσογείου. Φόβος και τρόμος των ναυτικών από αρχαιοτάτων χρόνων ενέπνευσε την ελληνική και λατινική γραμματεία, από τον Όμηρο έως τον Στράβωνα και τον Ανδρέα Καρκαβίτσα. Οι Ομηρικές μαρτυρίες για τα πάθη του Οδυσσέα και του Μενελάου, τα παθήματα των Αργοναυτών, οι εξιστορήσεις για τον Πελοποννησιακό πόλεμο, οι σύγχρονες ναυτικές ιστορίες για τα στοιχεία που προκαλούν φοβερές φουρτούνες, οι τοπικές δοξασίες ότι εδώ ήταν τα μυθικά τέρατα Σκύλλα και Χάρυβδις, οι πειρατές και το Κλευταύλακο του Βουρογιώργη, οι μοναστικές κοινότητες και ο «ερημίτης του Καβομαλιά» (για τον οποίον υπάρχουν αναφορές από το Γάλλο συνταγματάρχη Μοράντε Σαιν Βενσάν, το Γάλλο συγγραφέα Μπισσόν, τον Κ. Ουράνη στα "Ταξίδια Στην Ελλάδα" και τον Α. Λαμαρτίνο στα "Ταξίδια" του), έρχονται σε πλήρη αρμονία με το άγριο φυσικό τοπίο και τα μνημεία μοναδικού φυσικού κάλλους, τα σπήλαια και το «Απολιθωμένο Δάσος».

Η ιστορία και η αρχαιολογία της περιοχής είναι μοναδικού ενδιαφέροντος, με τα λείψανα της αρχαιότερης βυθισμένης πολιτείας στον κόσμο να κείνται σε βάθος 3-4 μέτρων στο *Παυλοπέτρι*. Στα Βελανίδια θα πρέπει, κατά τον Βρετανό αρχαιολόγο F.W. Hasluck, να αναζητηθεί η αρχαία πόλη *Σίδη*. Στην Αγία Μαρίνα, στο σπήλαιο *Κανατάκια* που κατοικήθηκε ήδη από τα προϊστορικά χρόνια, ο Πausanίας ανέφερε ιερό του Ποσειδώνα με το όρθιο άγαλμα του θεού. Τόπος λατρείας από την αρχαιότητα ο Μαλέας προσέλκυσε το θρησκευτικό συναίσθημα των ανθρώπων και κατά τη εποχή. Εδώ ήκμασε κατά τους Βυζαντινούς και Μεταβυζαντινούς χρόνους, η μοναστική ζωή με πλήθος μονών, ναών και σκητών σημαντικότητας ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας. Τόσο μεγάλος είναι ο αριθμός των θρησκευτικών μνημείων ώστε η περιοχή ονομάστηκε «*Μικρόν Άγιον Όρος*». Εδώ μόνασαν οι Άγιοι Θωμάς και Γεώργιος οι εν Μαλεώ, και -για χρονικό διάστημα- ο Άγιος Θεόδωρος ο εν Κυθήροις. Οι πέτρινοι μύλοι που δεσπόζουν

στο όρος Βάρδια έχουν κατασκευαστεί προγενέστερα του 1830 (κατά προφορικές μαρτυρίες κατοίκων των Βελανιδιών περί το 1500 μ.Χ.) και αυτοδικαίως χαρακτηρίζονται ιστορικά μνημεία. Ο Φάρος του Καβομαλιά, χτισμένος το 1886, έχει χαρακτηριστεί ιστορικό μνημείο από το ΥΠ.ΠΟ.Τ. από το 2006. Η αναστήλωσή του πραγματοποιήθηκε με δαπάνες του Ιδρύματος Αικ. Λασκαρίδη ενώ η μελέτη αναστήλωσης εκπονήθηκε με δαπάνες του καπετάν Βασίλη Κωνσταντακόπουλου (Costamare). Το 1943 ανεγέρθη το πρώην Γερμανικό Παρατηρητήριο του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου, που λειτούργησε και ως Ναυτικό Παρατηρητήριο μαζί με αυτό της Αίγινας, για την παρακολούθηση της κίνησης των πολεμικών πλοίων στο Μυρτώο πέλαγος, και που αποτελεί σήμερα σημαντικότερο μνημείο της σύγχρονης Ευρωπαϊκής ιστορίας.

Στα σημαντικότερα μνημεία φυσικού κάλλους εντάσσονται το μοναδικού γεωλογικού-παλαιοντολογικού ενδιαφέροντος «Απολιθωμένο Δάσος» στον Άγιο Νικόλαο και τα αμέτρητα σπήλαια με ίχνη κατοίκησης από τους προϊστορικούς χρόνους, π.χ. Μαύρη Σπηλιά και Αγία Μαρίνα. Η χλωρίδα της περιοχής περιλαμβάνει πολλά σπάνια είδη αλλά το μεγαλύτερο ενδιαφέρον βρίσκεται στην παρουσία στενών ενδημικών φυτών, όπως τα *stachys spreitzenhoferi spreitzenhoferi*, *nepeta scordotis*, *linaria hellenica*, *campanula andrewsii hirsutula*, *inularot undifolia*, *iolchicum sfikasianum*, *tulipa goulimy*, *crocus goulimy*, *leucanthus*, *oesleria taygete*, *silene sedoides runemarkii* και *bolanthus fruticosus*. Στην περιοχή του Μαλέα έχουν καταγραφεί αρκετά είδη θηλαστικών μεταξύ των οποίων και είδη απειλούμενα προς εξαφάνιση, συγκεκριμένα ένας από τους τελευταίους πληθυσμούς τσακαλιού (*canis aureus*), ενώ σε καταποντισμένες σπηλιές και νησίδες στην Αγία Μαρίνα και σε άλλα δυσπρόσιτα σημεία του ακρωτηρίου, Μεσογειακές φώκιες (*monachus monachus*).

SYMPOSIUM PROGRAMME

Σάββατο 30 Απριλίου 2011

Saturday 30 April 2011

09.00 Έναρξη Συμποσίου - Χαιρετισμοί

Opening of Symposium

1^η Θεματική Ενότητα: Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο και η περίπτωση του Καβομαλιά

1st Session: The European Landscape Convention and the case of the Malea Peninsula

09.20 **Δρ. Hamish Forbes** (Πανεπιστήμιο του Nottingham), *Ιστορικά τοπία και τοπία μνήμης: Προοπτικές διατήρησης του παρελθόντος στα ελληνικά τοπία*

Dr Hamish Forbes (University of Nottingham), *Historical landscapes and landscapes of memory: Prospects for conserving the past in Greek landscapes*

09.40 **Παναγιώτης Τριπόντικας** (Σύνδεσμος Βελανιδιωτών «Η Μυρτιδιώτισσα») και **Αφροδίτη Σορώτου** (Med-INA), *Ελληνικό τοπίο και η Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο: Η περίπτωση του Καβομαλιά*

Panagiotis Tripontikas (Society of Velanidiotes "Myrtidiotissa") and **Aphroditis Sorotou** (Med-INA), *Greek Landscape and the Ratification of the European Landscape Convention: The case of the Malea Peninsula*

2^η Θεματική Ενότητα: Τέχνη, Λογοτεχνία, Λαογραφία και Θάλασσα

2nd Session: Art, Literature, Folklore and the Sea

- 10.00 **Κωνσταντίνος Καταγάς** (Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών- Αντιναύαρχος ε.α.), *Ιστορίες και θρύλοι για τον Καβομαλιά*

Konstantinos Katagas (Hellenic Literary Society- Vice Admiral retired), *Stories and legends for Cape Malea*

- 10.20 **Δρ. Ελευθέριος Αλεξάκης** (Ακαδημία Αθηνών), *Παραδόσεις και Τοπίο στον Καβομαλιά: Μια ανθρωπολογική προσέγγιση*

Dr Eleftherios Alexakis (Academy of Athens), *Traditions and Landscape of the Malea Peninsula: An anthropological approach*

- 10.40 **Δρ. Μεταξία Παπαποστόλου** (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου), *Η ναυτική παράδοση στη σύγχρονη Ελληνική τέχνη*

Dr Metaxia Papapostolou (University of Peloponnese), *The maritime tradition in contemporary Greek art*

- 11.00 **Πάνος Λασκαρίδης** (Ίδρυμα Αικ. Λασκαρίδη), *«Επί πόντον πλαζόμενοι»: Η Ελληνική ναυτιλία δια μέσου των αιώνων*

Panos Laskaridis (Aikaterini Laskaridis Foundation), *«Επί πόντον πλαζόμενοι»: The Greek shipping through the ages*

- 11.20 *Διάλειμμα / Break*

3^η Θεματική Ενότητα: Τοπίο και Περιβάλλον

3rd Session: Landscape and Environment

- 11.40 **Γιάννης Ψαρράκης** (Σύλλογος «Τουλίπα Γουλιμή»), *Η χλωρίδα και η πανίδα της Χερσονήσου του Μαλέα και η σημασία της για τη διατήρηση του τοπίου*

Yannis Psarrakis ("Toulipa Goulimi" NGO), *The flora and fauna of the Malea Peninsula and its significance for maintaining the landscape*

- 12.00 **Γιάννης Κοφινάς** και **Χρήστος Παναγιωτόπουλος** (Σπηλαιολόγοι– Σπηλαιολογικός Όμιλος Ταυγέτου-Πάρνωννα «Ο Ποσειδών»), *Ο σπηλαιολογικός πλούτος της Χερσονήσου του Μαλέα και ο ρόλος των σπηλαίων στην ανάδειξη και προστασία του τοπίου*

Yannis Kofinas and **Christos Panagiotopoulos** (Speleologists- Speleological Club of Taygetus and Parnon "Poseidon"), *The speleological wealth of the Malea Peninsula and the role of caves in the promotion and protection of the landscape*

- 12.20 **καθ. Ευάγγελος Βελιτζέλος** (Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), *Ορθολογική και μουσειακή ανάδειξη της γεωλογικής κληρονομιάς της Λακωνίας, με ιδιαίτερη έμφαση στο Απολιθωμένο Δάσος Βατίκων*

Professor Evangelos Velitzelos (National & Kapodistrian University of Athens), *Rational and museum promotion of the geological heritage of Laconia, with special emphasis placed on the Fossilised Forest at Vatika*

- 12.40 **Δρ. Δημήτρης Σακελλαρίου** (Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών), *Η έρευνα του βυθού της θάλασσας γύρω από τον Καβομαλιά: Βυθισμένες πολιτείες, απολιθωμένες γεωμορφές, κήποι κοραλλιών, αρχαία ναυάγια, υποθαλάσσια ρήγματα, ανθρωπογενείς παρεμβάσεις*

Dr Dimitris Sakellariou (Hellenic Centre for Marine Research), *Surveying the seafloor around Cape Maleas: drowned cities, petrified geostructures, coral gardens, ancient shipwrecks, submarine faults, anthropogenic impact*

- 13.00 Συζήτηση/ Discussion

- 13.30 Μεσημεριανό γεύμα / Lunch

Τοπίο και Τουριστική Ανάπτυξη

Landscape and Tourism Development

- 15.30 **Αντώνης Ιορδάνογλου** και **Γιάννης Ντρενογιάννης** (ταξιδιωτικοί συντάκτες), *Το τοπίο και ο πολιτισμός του Καβομαλιά: Μια ευκαιρία ήπιας τουριστικής ανάπτυξης*
- Antonis Iordanoglou** and **Yannis Drenoyannis** (travel editors), *The Landscape and Culture of the Malea Peninsula: An opportunity for mild tourism development*

4^η Θεματική Ενότητα: Τοπίο και Πολιτιστική Κληρονομιά

4th Session: Landscape and Cultural Heritage

- 16.00 **καθ. Ελένη Μαντζουράνη** (Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), *Στη γη και στη θάλασσα των αρχαίων Βοιών: Ο άνθρωπος στη διαχρονία*
- Professor Eleni Mantzourani** (National & Kapodistrian University of Athens), *On land and sea of ancient Voiai: Man through the ages*
- 16.20 **Έλενα Ζαββού** και **Αθανάσιος Θέμος** (Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού), *Αρχαιολογικά ευρήματα και γραπτές πηγές: Μια νέα ματιά στη Χερσόνησο του Μαλέα*
- Elena Zavvou** and **Athanasios Themis** (Hellenic Ministry of Culture & Tourism), *Archaeological finds and written sources: A new look on the Malea Peninsula*
- 16.50 **Αδαμαντία Βασιλογάμβρου** και **Αφροδίτη Μαλτέζου** (Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού), *Η συμβολή της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χερσονήσου του Μαλέα*
- Adamantia Vasilogamvrou** and **Aphroditi Maltezou** (Hellenic Ministry of Culture & Tourism), *The contribution of the Greek Archaeological Service in the protection and promotion of the cultural heritage of the Malea Peninsula*
- 17.10 *Διάλειμμα/ Break*

- 17.30 **Δρ. Χαρά Κωνσταντινίδη** και **Δρ. Ελένη Δεληγιάννη-Δωρή** (Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), *Η περίπτωση της «ομάδας Ν.Β. Δρανδάκη» στην Επαρχία της Επιδαύρου Λιμηράς τα καλοκαίρια 1982-1983*

Dr Chara Konstantinidi and **Dr Eleni Deligianni-Dori** (National & Kapodistrian University of Athens), *The case of the "N.V. Drandakis' team" in the province of Epidaurus Limera in summers 1982-1983*

- 18.00 **Νεκτάριος Σκάγκος** (Αρχαιολόγος, MSc), *Σχεδιάζοντας τον πολιτιστικό χάρτη της χερσονήσου του Μαλέα*

Nektarios Skagos (Archaeologist, MSc), *Developing the cultural map of the Malea Peninsula*

- 18.20 **Δημήτρης Ευταξιόπουλος** (Αρχιτέκτων), *Ο Φάρος του Καβομαλιά ως κηρυγμένο ιστορικό μνημείο*

Dimitris Eftaksiopoulos (Architect), *The Lighthouse of Cape Malea as Designated Historical Monument*

- 18.40 **Δρ. Χρυσάνθη Γάλλου** (Πανεπιστήμιο του Nottingham), **Δρ. Jon Henderson** (Πανεπιστήμιο του Nottingham) και **Ηλίας Σπονδύλης** (Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού), *Συμβιώνοντας με τους προγόνους: Η προστασία και ανάδειξη του προγονικού τοπίου και το παράδειγμα της βυθισμένης πολιτείας στο Παυλοπέτρι*

Dr Chrysanthi Gallou (University of Nottingham), **Dr Jon Henderson** (University of Nottingham) and **Elias Spondylis** (Hellenic Ministry of Culture & Tourism), *Living with the ancestors: The protection and promotion of ancestral landscapes and the example of the sunken city at Pavlopetri*

- 19.00 *Συζήτηση απογευματινής συνεδρίας / Afternoon session discussion*

- 19.30 *Γενική Συζήτηση/ General Discussion*

Λήξη Συμποσίου / Closing of Symposium

Κυριακή 1 Μαΐου 2011

Sunday 1 May 2011

Πεζοπορία στον ανακαινισμένο φάρο του Καβομαλιά

Hiking to the restored lighthouse of Cape Malea